

Mehmet Akif Ersoy'un "Süleymaniye Kürsüsünde" Adlı Kitabında Hindistan ve Hindistanlı Müslümanlar

India and Indian Muslims in Mehmet Akif Ersoy's Book "Süleymaniye Kürsüsünde"

DOI: 10.38155/ksbd.1626384

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
25/01/2025

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
24/05/2025

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
24/06/2025

KARADENİZ SOSYAL
BİLİMLER DERGİSİ

Doç. Dr., Semih ZEKA
Erciyes Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Bölümü
semihzeka@gmail.com
ORCID: [0000-0003-2319-5229](https://orcid.org/0000-0003-2319-5229)

Etik Kurul Beyanı: Bu çalışma, insanlardan veri ve örnek toplamayı gerektiren, anket, inceleme, alan çalışması ve deney içeren araştırmalar kapsamına girmediğinden etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir.

*Zeka, S. (2025). Mehmet Akif Ersoy'un "Süleymaniye Kürsüsünde" adlı kitabında Hindistan ve Hindistanlı Müslümanlar. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(32), 401-416.

Öz

Mehmet Akif Ersoy'un yedi şiir kitabı *Safahat* başlığı altında bir araya getirilmiştir. Bu yedi kitaptan ikincisi *Süleymaniye Kürsüsünde* adındadır. 1912 yılında yayımlanan bu kitapta şair, Abdürreşid İbrahim Efendi'nin bakış açısından Müslümanlar ile Osmanlı Devleti ve Osmanlı toplumuna dair düşüncelerini ifade eder. Bu eserde Hindistan ve Hindistan Müslümanlarına da yer verilir. Bu çalışmada Mehmet Akif Ersoy'un *Süleymaniye Kürsüsünde* başlıklı kitabına Hindistan ve Hindistan Müslümanlarının yansıma şeklinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırma, *Süleymaniye Kürsüsünde*'de Hindistan Müslümanlarının durumu, duygu ve düşüncelerinin derinlemesine incelenmesi bakımından önemlidir. Sözü edilen eser üzerine yapılan bu incelemede nitel araştırma yöntemi ve durum çalışması deseni kullanılmıştır. Veriler, Mehmet Akif Ersoy'un Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları tarafından 1990 yılında yayımlanan *Safahat*'ın *Süleymaniye Kürsüsünde* başlıklı ikinci kitabından elde edilmiştir. Verilerin analizinde tümevarımcı analizden yararlanılmış, veri toplama aracı olarak doküman incelemesi işe koşulmuştur. Araştırmanın sonucuna göre Mehmet Akif'in Hindistan'ın kadim bir geçmişe, İslami ilimlere vakıf ve Batı'nın saygı duyduğu âlimlere sahip olduğuna ancak İngiltere'nin kontrolcü yönetimi altında bulunduğuna değindiği görülür. Mehmet Akif'in Hindistan Müslümanlarının insanî özelliklerine, bağımsızlık hayallerine, Osmanlı Devleti'ne bağlılığına ve ümidine yer verdiği fark edilir. Bunun yanında şairin Hindistan'da Müslüman gençlerin taklitçiliğe kaçmadan Batı ilmine vakıf olduğunu, İslam dinine, onun kaidelerine ve dindaşlarına yönelik olumlu fiil ve kanaatlerinin olduğunu belirttiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Akif Ersoy, *Safahat*, *Süleymaniye Kürsüsünde*, Hindistan Müslümanları

Abstract

Mehmet Akif Ersoy's seven poetry books were brought together under the title *Safahat*. The second of these seven books is called *Süleymaniye Kürsüsünde*. In this book, published in 1912, the poet expresses his thoughts on Muslims, the Ottoman Empire and Ottoman society from the perspective of Abdürreşid İbrahim Efendi. India and Indian Muslims are also included in this work. In this study, it is aimed to analyze the way India and Indian Muslims are reflected in Mehmet Akif Ersoy's book titled *Süleymaniye Kürsüsünde*. This study is important because the situation, feelings and thoughts of the Muslims of India are analyzed in depth in *Süleymaniye Kürsüsünde*. In this study, qualitative research method and case study design were used. Mehmet Akif's *Safahat* was published by the Presidency of Religious Affairs Publications in 1990. The data was obtained from the second part of this book, *Süleymaniye Kürsüsünde*. Inductive analysis was used in the analysis of data. Document review was used as the data collection tool. According to the results of the research, Mehmet Akif mentioned that India had an ancient past, scholars who were knowledgeable about Islamic sciences and respected by the West, but it was under the controlling rule of England. It is noticed that Mehmet Akif touched upon the human characteristics of the Indian Muslims, their dreams of independence, their loyalty to the Ottoman Empire and their hopes for it. In addition, it has been determined that the poet stated that Muslim youth in India are knowledgeable about Western science, do not imitate the West, and have positive views on the Islam, its rules, and their co-religionists.

Keywords: Mehmet Akif Ersoy, *Safahat*, *Süleymaniye Kürsüsünde*, Indian Muslims

Giriş

Müslümanlar tarafından Hindistan'a yönelik ilk fetih hareketi Ebu'l-As Mugîre ile gerçekleşir. Ancak bu sefer başarısızlıkla sonuçlanır. Bu süreçte Hz. Ömer, Hindistan'a yönelik seferlerden vazgeçer. Hz. Ali ve Muaviye zamanında Hindistan'a seferler düzenlenir ise de başarı elde edilemez. Velid ibn Abdülmelik'in halifeliğinde Irak valisi Haccac ibn Yusuf, 711 yılında Muhammed ibn Kasım komutasında Sind bölgesini fetheder (Ahmed, 1995: 9-10). Arap tüccarlar vasıtasıyla girmesine karşın İslamiyet'in Hindistan'da kuvvetli şekilde yayılması, hayat ve düşünce tarzını şekillendirmesi Arap kültürünü temsil etmek gibi bir gayesi olmayan Türkler vasıtasıyla XII. yüzyılda gerçekleşir (Ayyubi, 1964: 279). Müslümanların Hindistan'daki zaferi, soğuk iklimlerden gelen insanların tropiklerin bitkin insanları üzerinde gösterdiği güce, Müslümanların savaşçı yönüne, Hindu kast sisteminin olumsuz etkilerine bağlanır. Bunun yanında bu zaferlerde Müslümanların sahip olduğu askerî taktiklerin ve çocukluklarından itibaren bozkırda düzenli ordulara karşı küçük birlikler halinde savaşmaya alışmış Türk liderlerin azminin de etkili olduğunun altı çizilir (Rızvî, 2011: 247).

Gazneliler ve Gur Devleti döneminde İslamiyet, Hindistan'da yayılmaya devam eder. Sûrî hükümdar sülalesinden gelen Gıyaseddin Guri'nin kırk yıllık saltanatında Guriler büyük bir güç kazanır (Galip, 1990: 6). Gur Devlet'inden sonra Hindistan'da 1193-1451 yılları arasında Birinci Delhi Türk Sultanlığı hüküm sürer. Bu süreçte Müslüman Türk sultanlar, bütün kuzey Hindistan'ı ele geçirirler; ancak iç ve güney Hindistan'a hâkim olamazlar. Hindistan'da 1526-1857 yılları arasında ise Babür Şah tarafından kurulan Hindistan Türk-Moğol İmparatorluğu hüküm sürer (Şimşir, 1958: 130-131). Hindistan'ı tek bir merkezi yönetim altında birleştirmeyi başaran ilk hükümdar olan Ekber Şah ise Hindularla Müslümanlar arasında çatışmaya son vermek gayesiyle İslamiyet, Hristiyanlık, Zerdüştlük, Hinduizm ve Budizm gibi din ve inanç sistemlerinin önemli ilkelerinden hareketle Dîn-i İlâhî adıyla bir din oluşturur. Bu durum Müslümanların tepkisine sebep olur (Konukçu, 1994: 542-543).

Avrupalılar Kaliküt'e 1498 yılında Vasco da Gama'nın ulaşmasıyla ilk defa Hindistan'a girerler. 17. yüzyıldan itibaren Hollandalı ve İngiliz tüccarlar Hindistan'da varlıklarını göstermeye başlar. 17. yüzyılın sonunda İngilizler Doğu Hindistan Şirketi/Kumpanyası ile Bombay, Madras ve Kalküta'da bağımsız ticaret merkezleri oluştururken Fransa ile giriştiği rekabeti kazanır ve 18. yüzyılın ortalarında Hindistan'da varlıklarını siyasi ve idari manada hissettirirler (Özcan, 1998a: 77-78). İngilizler, Hindistan'da ülkenin yerlileri ile münasebeti 1857 yılına kadar Doğu Hindistan Şirketi/Kumpanyası vasıtası ile gerçekleştirir. Bu süreçte İngilizler, 1707 yılında Türk-Moğol hükümdarı Âlemgir'in ölümü ardından zayıflamaya

başlayan Racaların ve Nizamların yönetimindeki beylikleri birbirine düşürmek suretiyle bölgeye hâkim olur (Şimşir, 1958: 133-135).

Güney Asya tarihi için dönüm noktası olan ve Müslümanlarla Hindu askerlerin domuz ve inek yağı ile yağlandığı söylenen fişekleri kullanmak istememelerinden kaynaklanan (Krishnan, 2023: 519) Sipahi Ayaklanması (1857) Bengal ordusunda bulunan sipahiler tarafından İngilizlere karşı gerçekleştirilir. Babür Sultanı II. Bahadır Şah'ın etrafında gerçekleşen bu ayaklanmada Hindu ve Müslümanlar birlikte hareket eder. Ancak İngilizler kısa sürede bu ayaklanmayı kanlı bir şekilde bastırır. Bu ayaklanmanın sonunda İngiliz Parlamentosu 2 Ağustos 1858 tarihinde çıkardığı Hindistan İdare Kanunu ile İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin faaliyetlerine son verirken Hindistan'ın yönetimini doğrudan Londra'ya bağlar (Özcan, 1998a: 78). Böylece 1871 verilerine göre Müslüman nüfusunun 56 milyonu bulunduğu Hindistan Yarımadası (Yerlikaya, 1994'ten aktaran Çabuk ve Kartal, 2019: 560), İngiliz hâkimiyetine geçer.

Sipahi Ayaklanması ve ardından yaşanan başarısızlık sonucunda Müslümanlar arasında İngiliz yöneticiler ve Hintli vatandaşlarla bir anlaşma yolunun bulunabilmesi ihtiyacı hâsıl olur. Bu ihtiyaç ise Seyyid Ahmed Han'ın liderliği ile karşılanır (Ahmed, 1995: 81). Seyyid Ahmed Han, Hindistan'ın kuzeybatı eyaletinde İngiliz eğitim sistemi içinde yetişmiş bir yargıç ve Hindistan'daki İngiliz yönetimini eleştiren açık sözlü bir kişidir (Sinha, 2008: 561). Sipahi İsyanı ardından Hindistan'daki yönetimde Hinduların ağırlık kazanmasına ve Müslümanların ikinci plana itilmesine karşı harekete geçen Seyyid Ahmed Han, yazdığı eserler ile Müslümanların da Hindular gibi İngiliz yönetimine sadık olduklarını ifade eder (Şimşir, 1958: 136-137).

1869 yılında İngiltere'ye yaptığı 17 aylık seyahatinde İngiliz üniversite sistemini inceleyen Seyyid Ahmed Han, 24 Mayıs 1875 tarihinde Aligarh'ta Mohammadan Anglo-Oriental College'ı kurar. 1920 yılında üniversite olan bu kolej, Hindistan'daki Müslüman aydınların yetişmesinde etkili olur. Seyyid Ahmed Han, 1886 yılında ise The Mohammadan Educational Conferance'ı (İslam Eğitim Konferansı) başlatır. Bununla Hindistan Müslümanlarına eğitim vermeyi ve onları siyaset alanında geliştirmeyi amaçlar (Öz, 1989: 73). Seyyid Ahmed Han, Müslümanların güçlerini, seküler bilgiyi ihmal etmeleri ve 1500 ile 1800 yılları arasında Batı'da gerçekleşen entelektüel devrimden gerekli dersi çıkarmamaları nedeniyle yitirdiklerini düşünür (Niaz, 2022: 916). 1889 yılında Seyyid Ahmed Han öldüğünde Hindistan Müslümanları arasında din ve Batı bilim ve düşüncesi arasında uyum sağlanmış, Müslümanların dinlerinden taviz vermeden Batılı tarzda eğitim alabilmelerinin yolu açılmış,

Müslümanlar arasında aydın bir sınıf oluşmuş, bu sınıf mensupları Hindistan'da önemli mevkilerde yer alabilme imkânına kavuşmuştur. Ayrıca Müslümanlar kendilerini ayrı bir millet olarak görmeye başlamıştır (Şimşir, 1958: 138).

Güney Hindistan'ın bazı bölgelerinde Müslümanlara *Türk oğlu* ve bu Müslümanların konuştukları Ordu diline de Türklerin dili manasında *Turka-Mata* denilir (Ayyubi, 1964: 279-280). Bununla birlikte Osmanlı Devleti, II. Abdülhamit döneminde Hindistan'la öncelikle âlimler, nüfuzlu kişiler, tarikatlar üzerinden ilişkileri yoğunlaştırır. Bu dönemde gazeteler ve konsolosluklar üzerinden Hindistan Müslümanları üzerinde yapılan propaganda ile Osmanlı Devleti lehine kamuoyu oluşturulmaya çalışılır. Bu faaliyetlerin asıl amacı Müslümanlar vasıtasıyla İngiltere'nin Osmanlı Devleti'ne yönelik tutumunu etkileyebilmektir. İngiltere de bu faaliyetlere karşı İstanbul kökenli bazı gazetelerin Hindistan'a girişini engeller, Osmanlı vatandaşlarının Hindistan'daki çalışmalarını kontrol altında tutmaya çalışır (Özcan, 1998b: 84).

19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin yaşadığı ekonomik sıkıntılar Hint gazetelerinde yer alınca Hindistan Müslümanları dayanışma yoluna giderler. 93 Harbi'nden önce Hindistan'daki camilerde II. Abdülhamit ve Osmanlı askerleri için namaz sonrasında dualar edilir. 93 Harbi sürecinde de Hint Müslümanları İngiltere Kraliçesine yazdıkları mektuplarda İngiltere'nin Osmanlı Devleti'nin yanında yer almasını isterler (Çabuk ve Kartal, 2019: 560-563). 1911 yılında İtalya'nın Osmanlı Devleti idaresinde bulunan Trablusgarp'ı işgal etmesi üzerine Hindistan'da genç Müslüman aydınlar ve gazeteciler Osmanlı Devleti için yardım toplar, mitingler tertip eder, İtalyan mallarına karşı boykot ilan eder ve İngiltere'ye savaşı durdurması için çağrıda bulunurlar. Bu süreç Trablusgarp'ın İtalya tarafından işgal edilmesini engellemese de Hindistan'da Müslümanların bilinçlenmesi yolunda önemli bir merhale olur (Beşirli, 2015: 66). İslam dininin yükselmesinde ve kutsal toprakların savunulmasında etkili olduğunu düşündükleri için Hindistan Müslümanları, Osmanlı Devleti'ne karşı sevgi besler. Bu sevginin bir tezahürü de Balkan Savaşları'nda Osmanlı Devleti'nin yanında yer almaları ile görülür (Görgün, 2022: 186-187).

Türk-İslam edebiyatı ile Hint edebiyatı arasındaki münasebetin kanıtlarından biri Binbir Gece Masalları ile *Tutinâme*'dir. Yorulmaz'a göre Ruben, Keşmirli bir Hindu olan Somadeva'nın eseri *Binbir Gece Masalları* ile *Tutinâme* arasında benzerliklerin altını çizer (2014: 44). Türk-İslam edebiyatına Hint edebiyatının önemli eserleri *Kelile ve Dimne* ile *Sindbadnâme* ve *Bahtiyarnâme* adlı eserlerin de etkisi olur. Bundan dolayıdır ki Mevlâna, kimi Hint kavramlarına ve *Kelile ve Dimne*'den aldığı kısımlara eserlerinde yer verir. XVI. yüzyılda Seydi Ali Reis'in kaleme aldığı *Miratü'l-Memâlik* ve *Kitâb-ı Muhit*, Piri Reis'in *Kitâb-ı Bahriyye*

ve Tokatlı Ahmed bin İbrahim'in *Seyahatname* adlı eserlerinde Hindistan'dan söz edilir. Divan edebiyatında Hindistan kimi mazmunlarla öne çıkarılır. Sevgilinin yüzündeki ben, Hindistan'da yetişen karanfile; gönül, Hindistan tutışına; sevgilinin saçına kavuşmak, Hindistan'a yapılan zorlu seferlere benzetilir (Yorulmaz, 2014: 44-45).

19. yüzyıl ile beraber Hindistan masal diyarı olmaktan çıkar. Bu yüzyılda Hindistan'ı somut gerçekliği ile yansıtan seyahat eserleri içinde Encümen-i Teftiş ve Muayene Reisi Ahmet Hamdi'nin *Hindistan ve Suvat ve Afganistan Seyahatnamesi*; Direktör Ali Bey'in *Seyahat Jurnalı* ve Basri Lostar'ın *Yarın* isimli dergide *Hint Hatıraları* başlığıyla yayımladığı yazı dizisi yer alır (Yorulmaz, 2024, s. 45-46). Namık Kemal'in *Bahar-ı Dâniş*, *Kara Bela* ve *Celeddin Harzemşah*; Pertev Paşa'nın *Layiha* adlı eserlerinde, Münif Paşa'nın Voltaire'den yaptığı ve Keşmir şehrine dair tercümesinde, Ali Suavi'nin *Encümen-i Dâniş-i Şarkî* adlı tercümesinde, Süleyman Paşa'nın *Tavâif-i Türk* ve Ahmet Vefik Paşa'nın *Türk*, Ali Galip'in *Hint Ahali-i İslâmiyesinin Düğünleri* başlıklı yazılarında Hindistan'dan söz edilir. Abdülhak Hamit, Hindistan'ı doğası, toplumsal hayatı ile yansıtırken Ahmet Mithat Efendi, *Acaib-i Âlem* ve *Hayret* adlı eserlerinde Abdülhak Hamit gibi doğrudan Hintli tiplere yer verir. Samipaşazade Sezai, *Bir Yaz Günü* isimli hikâyesinde Hindistan padişahının şehzadesi ile Kafkas Dağları'nda bulunan Zümrüd-i Anka kuşunun maceralarını anlatır. Tevfik Fikret, *Peri-i Şiirime* ve *Buda* isimli şiirlerinde Ahmet Haşim ise düzyazılarında Hindistan'a yer verir. Mizancı Murat, Hindistan'a İslamiyet ve hilafet bağlamında yaklaşır. Süleyman Nazif, yazılarında Hindistanlı şair Tagore'den söz eder. Ziya Gökalp *Kara Destan* ve *İngiliz'den Sakın* isimli eserlerinde İngiliz politikasına Hindistan ve Mısır üzerinden değinir (Yorulmaz, 2014, s. 46-48). Bu bağlamda Mehmet Akif, Süleymaniye Kürsüsünde'de Hindistan'a ve Hindistan Müslümanlarına yer vermeden önce bu diyarın ve insanların Türk-İslam edebiyatına yansıdığı 20. yüzyılın başında Mehmet Akif ile beraber birçok yazarın da ilgisini çektiği görülür.

Buharalı bir Özbek olan Abdürreşid İbrahim Efendi, 1857 yılında Sibirya'nın Tobolsk şehrinin Tara isimli kasabasında dünyaya gelir. Kıraat, fıkıh ve hadis ilimlerinden icazet alan Abdürreşid İbrahim Efendi, birçok seyahatinin ardından 1907 yılının sonlarında Batı Türkistan, Buhara, Semerkant, Yedisu civarında bir yıllık seyahat gerçekleştirir. 1908 yılında ise Tara'dan hareketle Sibirya, Moğolistan, Mançurya, Japonya, Kore, Çin, Hindistan, Hicaz ve Ortadoğu'yu içine alan ve 1910 yılında İstanbul'da biten bir başka seyahatini gerçekleştirir. O, bu seyahatinde gördüklerini çeşitli gazete ve dergilerde yayımlar ki bu yayın organlarından biri de *Sırât-ı Müstakîm*'dir. Bu seyahatinden edindiği izlenimleri İstanbul'da düzenlenen konferanslarla da anlatma imkânı bulur (Uzun, 1988: 295-296).

Mehmet Akif'in *Safahat* adlı şiir kitabı yedi şiir kitabının bir araya gelmiş halidir. Bu kitaplar yayımlanma sırası ile şunlardır: *Safahat* (1911), *Süleymaniye Kürsüsünde* (1912), *Hakkın Sesleri* (1913), *Fatih Kürsüsünde* (1914), *Hatıralar* (1917), *Asım* (1924) ve *Gölgeler* (1933). 1912 yılında yayımlanan *Süleymaniye Kürsüsünde* kitabında şair, İslam birliği düşüncesini ön plana çıkarırken Batı hayranlığını ve dine karşı kavmiyetçiliği tenkit eder. O, bu tenkidini Süleymaniye kürsüsünde vaaz verdirdiği Abdürreşid İbrahim Efendi vasıtasıyla gerçekleştirir (Argunşah, 2011: 225). İnci Enginün, Abdürreşid İbrahim Efendi hakkında şu tespitte bulunur: “Rusya’dan gelen ve bazı yazıları *Sırat-ı Müstakim* ve *Sebilü'r-Reşad*’da çıkan Abdürreşid İbrahim (1853-1944) Rusya’daki, Orta Asya’daki Türklerin acıklı hâlini anlatmıştır. Bu bakımdan *Safahat*’taki vâiz, oraları gerçekten görmüş ve bu konular üzerinde düşünmüş olan gerçek bir şahıstır” (Enginün, 2010: 592-593).

Mehmet Akif, *Süleymaniye Kürsüsünde* kitabında Abdürreşid İbrahim Efendi’nin anlatıcılığında İslam birliğine, dünya Müslümanlarının ve 20. yüzyıl başında Osmanlı Devleti’nin durumuna dair kanaatlerini ifade eder; Abdürreşid İbrahim Efendi’den edindiği bilgiler ve onun anlatıcılığı etrafında Hindistan Müslümanlarına dair bilgiler verir. Bu çalışmada *Süleymaniye Kürsüsünde* adlı şiir kitabında Hindistan Müslümanlarının hangi özelliklerinin ifade edildiğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

Süleymaniye Kürsüsünde kitabında

1. Hindistan hangi özellikleri ile yansıtılmıştır?
2. Hindistan Müslümanları hangi genel özellikleri ile verilmiştir?
3. Hindistanlı Müslüman gençlerin hangi özellikleri üzerinde durulmuştur?
4. Hindistanlı Müslüman gençlerin dindaşlarına dair düşünceleri nelerdir?
5. Hindistanlı Müslüman gençlerin İslam dinine bakışı nasıldır?

Yöntem

Mehmet Akif Ersoy’un *Süleymaniye Kürsüsünde* adlı kitabına Hindistan ve Hindistan Müslümanlarının yansımalarının incelendiği bu çalışma, nitel araştırma yöntemi içinde yapılmıştır. Nitel araştırma desenlerinden durum çalışması tercih edilmiştir. Bu desende bir veya birkaç durumun derinlemesine araştırılması söz konusudur (Yıldırım ve Şimşek, 2021:70). Mehmet Akif’in Hindistan ve Hindistanlı Müslümanları eserine nasıl yansıttığını ayrıntılı bir biçimde belirlemek için bu desen tercih edilmiştir. Verilerin elde edilmesinde doküman/belge

incelemesine başvurulmuştur. “Belgeler her türlü yazılı, görsel ve işitsel materyali ifade eder. Belge incelemesi, çeşitli materyalin araştırma konusu veriyi içermesi nedeniyle çözümlenmesi işlemidir” (Gürbüz ve Şahin, 2018:187). Çalışmanın veri toplama kaynağı Türkiye Diyanet Vakfı Yayınlarından 1990 yılında yayımlanan Mehmet Akif Ersoy’un *Safahat* başlığı altında toplanan yedi şiir kitabından biri olan *Süleymaniye Kürsüsünde*’dir.

Tümevarımcı içerik analizi, incelenen olgunun temelini teşkil edecek bir kuramın olmaması, kavram ve temaların eldeki verilerden çıkarılması gerektiğinde kullanılır (Strauss ve Corbin, 1990’dan aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2021: 250). İnceleme konusu ile ilgili kavramsal çerçeve önceden mevcut olmadığı için bu çalışmada tümevarımcı içerik analizine başvurulmuştur. Dokümanın incelenmesi sırasında elde edilen veriler; “Süleymaniye Kürsüsünde’de Hindistan’a Dair Genel Özellikler”, “Süleymaniye Kürsüsünde’de Hindistan Müslümanlarına Dair Genel Özellikler”, “Süleymaniye Kürsüsünde’de Hindistanlı Müslüman Gençlerin Özellikleri”, “Süleymaniye Kürsüsünde’de Hindistanlı Müslüman Gençlerin Dindaşlarına Dair Düşünceleri” ve “Süleymaniye Kürsüsünde’de Hindistanlı Müslüman Gençlerin İslam Dinine Dair Düşünceleri” başlıklı kategoriler altında değerlendirilmiştir. Doküman belli zaman aralıkları ile tekrar okunmuş ve tespit edilen özellikler gözden geçirilmiştir. Kategorileri teşkil eden özelliklere dair doğrudan alıntılara çalışmada yer verilmiş, elde edilen veriler kayıt altına alınmıştır.

Bulgular

Süleymaniye Kürsüsünde’de Hindistan’a Dair Genel Özellikler

Mehmet Akif Ersoy, *Süleymaniye Kürsüsünde* isimli kitabında Süleymaniye Camii’nin vaizi olarak Abdürreşid İbrahim Efendi’nin Hindistan’a dair izlenimlerini anlatır. Mehmet Akif’in onun anlatıcılığında Hindistan’a dair verdiği genel özellikler aşağıdaki tabloda aktarılmıştır.

Tablo 1. Hindistan’a Dair Genel Özellikler

Uzun bir geçmişe sahip diyardır
Yüzlerce hakîm yaşar
Dinlerin özünü bilen âlimlere sahiptir
Kuran-ı Kerim’in hikmetini bilen âlimler yetiştirir
Rahmetullah el-Hindî’ye denk âlimler yetiştirir
Batı’nın huzurunda eğileceği âlimler yetiştirir
Polis, yabancıları sıkı takibe alır

Süleymaniye Kürsüsünde’de vaiz-Abdürreşid İbrahim Efendi- Hindistan’ı baştan başa gezmeyi düşünür; ancak İngiliz yönetimi polis vasıtasıyla onu takip ettiği için bu amacını

planladığı şekliyle gerçekleştiremez: “Hind’i başdan başa gezmekti murâdım, lâkin,/Nerde olsam, beni tâkîbi yüzünden polisin,/Tâkatım bitti de vazgeçmede muztar kaldım;” (Ersoy, 1990: 143). Bununla birlikte o, Hindistan’a dair genel kanaatini bu ülkeyi anlattığı bölümün başında verir. Buna göre uzun bir geçmişe sahip olan Hindistan, dinlerin özünü bilen, Kur’an-ı Kerim’in hikmetine vakıf olmuş, Batı’nın ilmine saygı duyduğu yüzlerce hakîm yetiştiren bir ülkedir. Mehmet Akif, Hindistan’ın 1818-1891 yılları arasında yaşamış, Hindistan’da Hristiyan misyoneri Karl Gottlieb Pfander ile yapılan münazarada (1854) üstünlük sağlamış, Osmanlı Devleti tarafından kendisine maaş bağlanmış ve ikinci dereceden Mecîdiye nişanı verilmiş, Hindistan âlimlerinden Rahmetullah el-Hindî’ye (Birişik, 2007, s. 419-421) denk âlimlerin de yetiştiğini vurgular: “Besliyormuş bereket versin, o iklim-i kadîm,/’Rahmetullâh’a muâdil daha yüzlerce hakîm,/Rûh-ı edyânı görür hikmet-i Kur’ân’ı bilir/Ulemâ var ki: huzûrunda bugün Garp eğilir” (Ersoy, 1990: 143). Böyle Mehmet Akif, Hindistan’ın genel özelliklerini yansıtan bir çerçeve çizer.

Süleymaniye Kürsüsünde’de Hindistan Müslümanlarına Dair Genel Özellikler

Mehmet Akif, vaizin izlenimlerinden hareketle Hindistan’da yaşayan Müslümanların durumuna yer verir. *Süleymaniye Kürsüsünde* kitabında değinilen Hindistan Müslümanlarının genel özellikleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2. Hindistan Müslümanlarına Dair Genel Özellikler

Kendilerini imanın işe yarar unsuru olarak görmezler, mütevacırlar
Kendi Müslümanlıklarını Türk’ün Müslümanlığı ile kıyas edilemeyecek derece aşağı görürler
Hint Müslümanları arasında samimi bir millet dayanışmasını sağlayacak yaratılışın olmadığına üzülürler
Samimi bir millet dayanışmasını sağlayacak yaratılışa sahip olmamayı zillet olarak görürler
Müslümanların birbirlerinin yaşadığı hüsrânı hissetmediğini düşünürler
Bağımsızlıklarını elde edeceklerine dair gelecek hayalleri var
Osmanlı Devleti’ni büyük görürler
Osmanlı Devleti’nin büyüklüğüne ümit bağlarlar
Osmanlı Devleti’nin büyüklüğünü bir kere görmeyi saadet kabul ederler
Türk’ün akıl ve cesareti bir araya getiren yaratılışı olduğunu düşünürler
Osmanlı Devleti’ndeki gelişmeleri takip ederler
Kanun-i Esasî’nin yürürlüğe girmesine memnun olurlar

Vaizi evinde konuk eden ve onu uğurlamaya çıkan Hint Müslümanı, kendilerini imanın hayra yarar bir unsuru olarak görmez. Hindistan Müslümanları, 19. yüzyılda Batılı ve İslamî ilimleri öğreten okul açarlar, eğitim ile ilgili konferanslar verirler. Gençlerini İngiltere’ye tahsile gönderirler. Bunun yanında özlerinden uzaklaşmazlar. Bu özelliklerine rağmen kendilerini imanın yani İslam’ın hayra yarar bir unsuru görmemeleri onların mütevazı olduğunun bir göstergesidir: “Âh biz hayra yarar unsur-ı îman değiliz...” (Ersoy, 1990: 143). Bu tevazunun bir

yansıması olarak Hindistan Müslümanları kendi Müslümanlıklarını Türk’ün Müslümanlığı ile kıyas edilemeyecek denli aşağı görür: “Hind’in İslâmını pek Türk’e kıyâs etmeyiniz” (Ersoy, 1990: 143). Hindistan Müslümanları aynı soydan gelmenin verdiği dayanışma ve aidiyet duygusundan mahrum olmalarına üzülürler ve zillet olarak gördükleri bu durumun ahirete kadar devam edeceğini düşünürler: “Bizde yok öyle samîmî asabiyyet, o damar./Bu ağır zillete ukbâya kadar mahkûmuz...” (Ersoy, 1990: 143). Bunun bir neticesi ise birinin yaşadığı hüsrânı diğerlerinin anlamamasıdır: “Duymuyor çektiği hüsrânları zîrâ çoğumuz!” (Ersoy, 1990: 143). Böylece şair, Hindistan Müslümanlarının mütevazı tarafını ve aralarında dayanışmanın olmamasına dair üzüntülerini belirtir.

Mehmet Akif’in mısralarında Hindistan Müslümanlarının gelecekte bağımsızlıklarını kazanacaklarına dair ümitlerinin olduğu görülür: “Yarın olmazsa, öbür gün olacaktır mutlak ../Uzak olmuş ne çıkar? Var ya bir âtî ona bak!” (Ersoy, 1990: 143). Bu bağlamda onların büyük bir devlet olarak gördükleri Osmanlı Devleti’ne ümitlerini bağladıkları ve bu büyüklüğü bir defa görme saadetinin kendilerine yeteceği fark edilir: “Varsa ümmîdimiz: Osmanlı’ların şevketidir,/Onu bir kerre işitsek... Bu saâdet yetişir” (Ersoy, 1990: 144). Mehmet Akif, Hindistan Müslümanlarının bu ümidinin sebebinin de açıklar. Buna göre onlar Türk’ün akıl ve cesareti bir araya getiren bir yaratılışa olduğunu düşünürler: “Onların ruh-ı şehâmetle coşan kanları var;” (Ersoy, 1990: 143). Bu nedenle onlar Osmanlı Devletindeki gelişmeleri yakından takip ettikleri gibi padişahın Kanun-i Esasi’yi yürürlüğe soktuğunu da bilirler: “Haydarâbad’a yetiştim ki, bütün Hindistan,/ ‘Verdi kânûn-ı esâsiyi nihâyet Sultan!’” (Ersoy, 1990: 145). Süleymaniye Kürsüsünde şiiri bu yönüyle 20. yüzyılın başında Hindistan’da yaşayan Müslümanların genel özelliklerini yansıtır.

Süleymaniye Kürsüsünde’de Hindistanlı Müslüman Gençlerin Özellikleri

Vaiz, Hindistan seyahati esnasında Hindistan’daki genç Müslümanların nitelikleri üzerine gözlemler yapar. Mehmet Akif vaizden hareketle *Süleymaniye Kürsüsünde* kitabında Hindistan’da yaşayan genç Müslümanların sahip oldukları özellikleri ifade eder. Bu özellikler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3. Hindistanlı Müslüman Gençlerin Özellikleri

İnsanları kendilerine hayran bırakacak niteliktedirler
Çoğu İngiltere’de tahsil görür
Batı’yı maymun gibi taklit etmezler
Batı’ya şekli özentileri yoktur
Batı’nın sadece bilimini alırlar
Batı’nın sanatını alırlar
Müslümanların hâlini anlamalarında İngiltere’de yaptıkları tahsil etkilidir

Dinin kurallarına Osmanlı Müslümanlarından daha saygılıdır
Fuhşa yaklaşmazlar
Alkol kullanmazlar
Ellerindeki ile yetinirler/kanaatkârdırlar
İnsanlara yardım duyguları üst seviyededir
Milliyet duyguları sağlam ve eksilmez
Dindaşlarıyla duygudaşırlar
Dindaşlarını tanımak, onlarla bir olmak için kararlıdır
Müslümanlardan öğ almaya çalışanları dikkate değer görmezler
Milletinin bağımsızlığı hakketmesine vesiledirler

Mehmet Akif, Hindistan’da yaşayan Müslüman gençlerin özelliklerini verir. Bu gençler öncelikle insanları kendilerine hayran bırakacak nitelikleri haizdir. Bu niteliklerden biri çoğunun İngiltere’de tahsil görmesidir. O, bu gençlerin Batı’yı maymun gibi taklit etmediğinin Batı’ya yönelik şekli bir özentî içinde olmadıklarının, Batı’nın sadece ilmini ve sanatını aldıklarının altını çizer: “Hele hayran kalır insan yetişen gençlere de:/Bunların birçoğu tahsil eder İngiltere’de;(...)/Öyle, maymun gibi, taklide özenmek bilmez;(...)/Garb’ın almışsa herif, ilmini almış yalnız, /Bakıyorsun: eli sanatlı fakat, tırnaksız!” (Ersoy, 1990: 143). Böylece şair, Batı’daki gelişmelere vakıf ancak kendi özünü de muhafaza eden Müslüman genç örneğini verir.

Vaiz, Hindistan’da Müslüman gençlerin İslam’ı temsil etme yönüne değinir. Vaize göre Hindistanlı Müslüman gençler, İslam’ın kurallarına Osmanlı Müslümanlarından daha saygılıdır. Bunun yansıması olarak onlar, fuhşa yaklaşmaz; alkol kullanmaz ve elindeki ile yetinmesini bilir. Vaize göre Hindistan’da genç Müslümanlar gayretli oldukları gibi insanlara yardım etme duyguları da üst düzeydedir: “Fuhşu yok, içkisi yok, himmeti yüksek, gözü tok;/Şer’-i ma’sûma olan hürmeti bizlerden çok” (Ersoy, 1990: 143). Sonuçta Mehmet Akif, Hindistanlı genç Müslümanları birey olarak olumlu özelliklere sahip ama toplumdan da kendilerini tecrit etmeyen bir durumda yansıtır.

Mehmet Akif, Hindistan’da Müslüman gençlerin dindaşlarının hâlini anlamasında İngiltere’de yaptıkları tahsilin etkili olduğunu ifade eder. Buna göre onlar Müslümanların geri kalmasını Müslüman aydınların dünyadaki gelişmeleri yakından takip edememesine bağlar: “Şunu öğretti ki İngiltere tahsili bana:/Milletin, memleketin böyle sefil olmasına/Bir sebep varsa, havassın geriden bakmasıdır...” (Ersoy, 1990: 144). Şair, dindaşları ile duygudaş olan bu gençlerin milliyet duygusunun sağlam ve eksilmez olduğunu düşünür: “Sonra dindaşlarının ruhu olur, kalbi olur; (...)/Hiss-i milliyyeti sağlamdır onun, eksilmez” (Ersoy, 1990: 143). Ayrıca Müslüman gençler, dindaşlarını tanımak, onlarla bir olmak için kararlıdır: “Çünkü azminden, ölüm çıksa, o dönmez, sokulur” (Ersoy, 1990: 143). Bu gençler kendilerinden öğ

almaya çalışanları ise dikkate değer görmez: “Sinelер gayzını fâş etmeye dursun varsın;” (Ersoy, 1990: 144). Bunun yanında onlar, sahip oldukları meziyetlerle de milletin bağımsızlığını elde etmesine vesiledirler: “Böyle evlât okutan milletin istikbâli,/Haklıdır almaya âgûşuna istiklâli” (Ersoy, 1990: 143). Sonuç olarak şairin Hindistan’da yaşayan Müslüman gençleri olumlu özellikleri ile eserine yansıttığı görülür.

Süleymaniye Kürsüsünde’de Hindistanlı Müslüman Gençlerin Dindaşlarına Dair Düşünceleri

Mehmet Akif Ersoy, Abdürreşid İbrahim Efendi’nin anlatıcılığında Hindistanlı Müslüman gençlerin dindaşlarına dair düşüncelerini yansıtır. Bu düşünceler, aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4. Hindistan’da Müslüman Gençlerin Dindaşlarına Dair Düşünceleri

Müslümanlar geçmişi büyük bir kavimdir
Müslümanlar, çocuk kalbi gibi temiz kalbe sahiptir
Müslüman milleti coşmaya hazır vatan ve millet sevgisiyle dolu yüreğe sahiptir
Müslümanların asırlarca içinde bulunduğu durum, onların yüce değerlere eğilimini yok edemez
Müslümanlar, dünyadaki gelişmeleri anlayacak kapasitededir
İnançları dolayısıyla Müslümanlara doğruyu göstermek kolaydır
Milletin geri kalmasında toplumun okumuş kesiminin gelişmeleri takip edememesi etkilidir
Coşmaya hazır ve vatan millet sevgisiyle dolu milletin yüreği şimdilik kendini göstermez
Müslümanlar sonsuza kadar aşağılara mahkûm olamaz
Milletin özünde var olan değerler, en nihayetinde ortaya çıkacaktır
Müslümanlar zamanı geldiğinde yürekli olduklarını gösterecektir
Müslümanlar Mecusilerden daha biçare olmadığı için onlardan ümit kesilmez
Müslümanları ezenler, kabiliyetçe Müslümanlardan daha yüce yaratılışa sahip değildir
Müslümanların şimdiki hâllerine bakıp ümitsizliğe düşülmemesi gerekir
Milletin düzelmesine bir adam yeterlidir
Müslümanlar, doğru yolu gösterip harekete geçen bir kişiyi takip ederler
Müslümanlara kötülük ve kabalıktan uzak fikir verilmelidir

Mehmet Akif, vaizden ilhamla *Süleymaniye Kürsüsünde* adlı kitabında Hindistan’daki Müslüman gençlerin dindaşlarına dair kanaatlerine yer verir. Hindistan’da Müslüman gençler, dindaşlarının büyük bir geçmişe sahip olduğunu düşünür: “Müslümanlar gibi mâzisi büyük bir kavmi,” (Ersoy, 1990: 144). “Hangi bir Müslümanın göğsüne tuttumsa kulak;/Şunu duydum ki; onun hiç sesi çıkmaz, kalbi,/En temiz his ile vurmakta çocuk kalbi gibi” (Ersoy, 1990: 144) mısralarıyla Müslümanların kalbinin temiz olduğu, “Beni ağlattı herif. Lâkin onun genç oğlu, /Dedi: “Yok, öyle değil; sine-i millette dolu, /Galeyân emrine âmâde, hamiyetli yürek;” (Ersoy, 1990: 144) mısralarıyla da vatan ve millet sevgisiyle dolu olduğu vurgulanır. Müslüman gençler, ayrıca dindaşlarının dünyadaki gelişmeleri anlayacak kapasitede olduğunun altını çizerek: “Yoksa, Şark’ın bu zekî unsuru her feyzi alır” (Ersoy, 1990: 144). Böylece genç Müslümanların

dindaşlarını kalben dünyanın kötülüklerinden uzak, vatan ve millet sevgisi ile dolu, aklen dünyadaki gelişmeleri anlayabilecek kabiliyette gördükleri fark edilir.

“Diyeceksin ki: asırlarca sefilâne hayât,/Söndürür meyl-i meâlîyi nihayet... Heyhât!” (Ersoy, 1990: 144) mısralarıyla Müslüman gençlerin içinde bulundukları durumun dindaşlarının yüce değerlere eğilimini yok edemeyeceğine, “Şu kadar var ki henüz kendini göstermiyecek” (Ersoy, 1990: 144) mısraıyla Müslümanların meziyetlerini şimdilik göstermediğine inandıkları görülür. Onlar, dindaşlarının sonsuza kadar aşağılara mahkûm kalamayacağını da bilirler: “Ebedî zillate mahkûm edemem doğrusu ben.” (Ersoy, 1990: 144). Şair, “Göz yumulmakta kör olmaz; külün altında ateş,/Ne kadar kalsa bunalmaz; hele bir aç, hele eş!” (Ersoy, 1990: 144) mısralarıyla Müslümanların özlerinde saklı değerleri; “Sîneler gayzını fâş etmeye dursun varsın; /Vakti gelsin, o zaman var mı yürek, anlarsın!” (Ersoy, 1990: 144) mısralarıyla ne denli yürekli olduklarını göstereceğine dair gençlerin inancını belirtir. Bu gençlere göre Mecusilerden daha biçare olmadıkları için Müslümanlardan asla ümit kesilmemelidir: “Müslümanlar gibi mâzisi büyük bir kavmi,/Ebedî zillate mahkûm edemem doğrusu ben./Daha bîçâre miyiz yoksa Mecûsî’lerden?” (Ersoy, 1990: 144). Böylece Mehmet Akif, dindaşlarının sahip olduğu özelliklere istinaden Müslüman gençlerin gelecekte umutlu olduklarını gösterir.

Müslüman gençler, üzerlerinde egemenlik kurmuş güçlerin Müslümanlardan daha yüce bir yaratılışa sahip olmadığını bilirler: “Daha yüksek mi aceb Şark’ı ezen fitratlar,” (Ersoy, 1990: 144). Bunun yanında onlar, Müslümanlara doğru yolu göstermenin kolay olduğunu düşünürler: “Din-i fitrîdeki bir milleti irşâda ne var!” (Ersoy, 1990: 144). Onlara göre Müslümanların geri kalmasının sebebi kendileri değil, içlerinden çıkan aydınların dünyadaki gelişmeleri takip edememesidir: “Milletin, memleketin böyle sefil olmasına/Bir sebep varsa, havassın geriden bakmasıdır...” (Ersoy, 1990: 144). “Evvelâ beynine bir fikr-i nezîh aşilayarak;” (Ersoy, 1990: 144) mısraında belirtildiği üzere Müslümanların ilerlemesi için onlara kötülük ve kabalıktan uzak fikirler verilmelidir. Bunun için bir adamın varlığı yeterlidir: “Adam ister, yalnız etmeye bir kavmi adam!” (Ersoy, 1990: 144). Çünkü Müslümanlar kendilerine doğru yolu gösterip harekete geçirecek bir lideri takip edecek yaratılıştadır: “Doğru yol işte budur, gel!’ diye sen bir yürü de, /O zaman bak ne koşanlar göreceksin sürüde!” (Ersoy, 1990: 144). Bu bağlamda Mehmet Akif, Hindistan’da yaşayan Müslüman gençlerin dindaşlarına dair olumlu bakışını mısralarına yansıtır ve diğer Müslümanlara geleceğe dair ümit verir.

Süleymaniye Kürsüsünde'de Hindistanlı Müslüman Gençlerin İslam Dinine Dair Düşünceleri

Mehmet Akif, *Süleymaniye Kürsüsünde* kitabında vaizin ağzından Hindistan'daki Müslüman gençlerin İslam dinine dair düşüncelerini yansıtır. Bu gençler, İslamiyet'i dört unsur üzerinden görür. Bunlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5. Hindistan'da Müslüman Gençlerin İslam Dinine Dair Düşünceleri

İslam, özü/mahiyeti yüksek değere sahiptir
İslam, vicdanları heyecana getirecek özelliktedir
İslam fitrata uygundur
İslam, inananlarını doğruyu görebilecek hâle getirir

Hindistan'da yaşayan Müslüman gençler, İslamiyet'in özü/mahiyeti itibariyle yüksek değerde olduğunu düşünürler: "Müslümanlık gibi, mâhiyyeti cidden yüksek," (Ersoy, 1990, s. 144). Bunun yanında bu gençler, İslamiyet'in insan fitratına uygun olduğunu, inananlarını doğruyu görebilecek bir konuma yükselttiğini, vicdanları heyecanlandığını ifade ederler: "Sonra, vicdanları bir nefhada tehyîç edecek, /Din-i fitrîdeki bir milleti irşâda ne var!" (Ersoy, 1990: 144). Böylece şair, Müslümanların geri kalmasına İslam dininin neden olduğu düşüncesine karşı çıkar. Bunu olumlu özelliklerini vererek kanaatlerine itibar edilecek konumda gösterdiği Hindistanlı Müslüman gençler üzerinden gerçekleştirir.

Sonuç

Hindistan bölgesi VII. yüzyıldan itibaren Müslümanlarla temas hâlinde olur. Özellikle Türklerin idaresi altında kurulan devletlerin çatısı altında İslamî ilimlerin gelişmesi için uygun bir zemin ve gelenek oluşur. Bu geleneğin bir tezahürü de alanında yetkin ilim insanlarının yetişmesidir. *Süleymaniye Kürsüsünde*'de Mehmet Akif, Abdürreşid İbrahim Efendi'nin anlatıcılığında Hindistan'da dinlerinin özünü bilen, Kur'an-ı Kerim'in hikmetini anlamış, Batı'nın haiz oldukları ilim karşısında saygı duyduğu ilim insanlarının varlığına değinir.

Osmanlı Devleti, 19. yüzyılda dış politika sahasında devletler arasında denge politikasını uygular. İngiltere'nin desteğini alabilmek için Hindistan Müslümanlarının etki gücünden faydalanır. Bu amaçla Hindistan'da kamuoyu oluşturmaya çalışır. İngiltere de bu çalışmalara karşı durabilmek için Osmanlı Devleti ile bağlantılı kişi ve gazeteleri takip eder. Mehmet Akif, Abdürreşid İbrahim Efendi'nin Hindistan'da polisin yabancıları sıkı takibe aldığına dair ifadesiyle bu gerçeği eserine yansıtır.

Abdürreşid İbrahim Efendi, Hindistan'da bir Müslümanın evinde misafir olur. Bu ev sahibinin ve oğlunun ifadelerinde Hindistan'da yaşı ilerlemiş ve genç Müslümanların

özelliklerine, onların Müslümanların hâline ve geleceğine dair düşünce ve duygularına yer verilir. Bu bağlamda evin sahibi Müslüman, dindaşlarının mütevazı yönüne ve bağımsızlığa dair hayallerine değinir. Bunun yanında bu kişinin karamsar tarafı da mısralara yansır. Ona göre Hindistan’da Müslümanlar arasında ırkî yakınlık yoktur ve bu, aralarında dayanışmanın eksikliğine, birbirlerinin acılarına ortak olmamaya sebep olur. Şair, Abdürreşid İbrahim Efendi’nin anlatıcılığında Hindistan Müslümanlarının Türklere ve Osmanlı Devleti’ne bakışını da yansıtır. Öncelikle onlar, Osmanlı Devleti’ndeki gelişmeleri yakından takip ederler. Hatta II. Meşrutiyet ile Kanun-i Esasî’nin yeniden yürürlüğe girmesinden memnun olurlar. Bunun yanında Hindistan Müslümanları, kendi Müslümanlıklarını Türklerle kıyaslanamayacak derecede aşağı görür ve Türklerin akıl ve cesareti bir araya getiren yaratılışa sahip olduğunu düşünür. Bunun bir sonucu olarak Osmanlı Devleti’ni hem büyük görürler hem de geleceğe dair ümitlerini ona bağlarlar.

Mehmet Akif, Abdürreşid İbrahim Efendi’nin anlatıcılığında Hindistan’da Müslüman gençlerin insanları kendilerine hayran bırakacak meziyetlerine yer verir. Bu meziyetlerin başında bu gençlerin İngiltere’de tahsil yapmalarına karşın Batı’yı şekli taklide yönelmemeleri, Batı’nın sadece ilim ve sanatını almaları gelir. Onlar, İngiltere’de tahsil görmekle milletin değerlerinden uzaklaşmak bir yana Müslümanların hâlini tahlil etme imkânı bulurlar. Hindistanlı Müslüman gençlerin ahlaki yönleri de vurgulanır. Buna göre Osmanlı Müslümanlarından daha fazla dine saygılı gençler, fuhşa ve alkole yaklaşmaz; gayretli ve kanaatkârdır. Milliyet duygusu kuvvetli bu gençler, dindaşlarıyla duygudaş ve onlara yardım etmeye hazırdır. Bütün bu özellikleri ile Müslüman gençler, Müslümanların Hindistan’dan bağımsızlıklarını elde etmelerine vesile olacaktır.

Süleymaniye Kürsüsünde’de Hindistanlı Müslüman gençler, dindaşlarını geçmişi büyük bir kavim olarak görür. Bunun yanında onlar, dindaşlarının temiz kalplerinin vatan ve millet sevgisiyle dolu olduğuna ve asırlarca içinde bulundukları olumsuz şartların yüce değerleri onların kalbinden söküp atamayacağına inanırlar. Bu gençlere göre Müslümanlar hem temiz kalplidir hem de dünyadaki gelişmeleri ve kendilerine gösterildiğinde doğruyu kavrayacak düzeydedir. Müslümanların geri kalmasının sebebi ise içlerinden çıkan aydınların dünyadaki gelişmeleri takip edememesidir. Bu noktada gençler, Müslümanlardan geleceğe dair ümitlerini kesmemelerini ister. Çünkü kendilerini ezenlerden daha aşağı yaratılışa olmayan Müslümanlar içlerinde saklı değerleri en nihayetinde ortaya çıkaracak, aşağılara mahkumiyete razı olmayıp ne denli yürekli olduklarını gösterecektir. Bunun yolu ise dindaşlarına müspet fikirleri gösterip onları harekete geçirecek bir liderden geçmektedir.

Mehmet Akif, Abdürreşid İbrahim'in anlatıcılığında Hindistan'da Müslüman gençlerin İslamiyet'e bakışını yansıtır. Abdürreşid İbrahim'in misafiri olduğu Müslümanın genç oğlu ve onun temsil ettiği Hindistanlı Müslüman gençler, İslamiyet'in özü bakımından değerli olduğunu düşünür. Bu gençler, İslamiyet'i insan yaratılışına uygun görürler. Bu özelliği ile İslamiyet'in insanların doğruyu görebilmesine rehberlik ettiği kanaatindedirler. Bunun yanında bu gençler, mensubu oldukları dinin -İslamiyet'in- vicdanlara hitap ettiğini ve kendilerini heyecanlandırıldığını belirtirler.

Yazar Katkıları: Bu makale tek yazarlı olarak yazılmıştır.

Çıkar Beyanı: Bu makalede herhangi bir çıkar tartışması yoktur.

Kaynakça

Ahmed, A. (1995). *Hindistan'da İslâm kültürü çalışmaları* (L. Boyacı, Çev.). İnsan Yayınları.

Argunşah, H. (2011). Milli edebiyat. R. Korkmaz (ed.), *Yeni Türk edebiyatı el kitabı (1839-2000)* içinde (s. 183-236). Grafiker Yayınları.

Ayyubi, N. A. (1964). Hindistan Türklere neler borçludur? (N. Kaymaz, Çev.). *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 277-283.

Beşirli, M. (2015). III. Ağa Han'ın İslam politikası ve Hindistan Müslümanları, 1913 (Alman belgelerine göre). *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 6(6), 63-74.

Birişik, A. (2007). Rahmetullah el Hindî. *TDV İslâm ansiklopedisi* (34. Cilt, ss. 419-421) içinde. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Çabuk, M., Kartal, A. (2019). 93 Harbi'nde Hindistan Müslümanlarının Osmanlı Devleti'ne yardımları. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (2), 555-575. <https://doi.org/10.33437/ksusbd.558209>

Enginün, İ. (2010). Yeni Türk edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923). 5. Baskı. Dergâh Yayınları.

Ersoy, M.A. (1990). Safahat (O. Okay ve M. İsen, Haz.). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Galip, M. (1990). *Hindistan'da Türk hükümdarları* (S. Gömeç, Haz.). Kültür Bakanlığı Yayınları.

Görgün, H. (2022). Balkan Savaşları döneminde Hindistan Müslümanlarının faaliyetleri. *Şarkiyat Mecmuası-Journal of Oriental Studies* 41, 181-196. <https://doi.org/10.26650/jos.1160893>

Gürbüz, S., Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri/felsefe-yöntem-analiz*. Seçkin Yayınları.

Konukçu, E. (1994). Ekber Şah. *TDV İslâm ansiklopedisi* (10. Cilt, ss. 542-544) içinde. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- Krishnan, S. (2023). Of histories (un)shared: India-Pakistan, postage stamps, and 1857. *Contemporary South Asia*, 31(4), 517-532. <https://doi.org/10.1080/09584935.2023.2263379>
- Niaz, I. (2022). The hayat hypothesis: imperial crisis, Muslim modernism, Jinnah's charisma, and the birth of Pakistan. *Asian Affairs*, 53(4), 914-935. <https://doi.org/10.1080/03068374.2022.2118472>
- Öz, M. (1989). Ahmed Han, Seyyid. *TDV İslâm ansiklopedisi* (2. Cilt, ss. 73-75) içinde. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Uzun, M., İ. (1988). Abdürreşid İbrahim. *TDV İslâm ansiklopedisi* (1. Cilt, ss. 295-297) içinde. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Özcan, A. (1998a). Hindistan-Tarih. *TDV İslâm ansiklopedisi* (18. Cilt, ss. 75-81) içinde. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Özcan, A. (1998b). Hindistan-Osmanlı-Hindistan Münasebetleri. *TDV İslâm ansiklopedisi* (18. Cilt, ss. 81-85) içinde. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Rızvı, S.A.A (2011). The Muslim ruling dynasties. A. L. Basham (Ed.), *A cultural history of India* içinde (s. 245-265). Oxford University Press.
- Sinha, A. (2008). Response: modernism in India: a short history of a blush. *The Art Bulletin*, 90(4), 561-568. <https://doi.org/10.1080/00043079.2008.10786412>
- Şimşir, B. N. (1958). Pakistan devletinin kuruluşu. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 13 (4), 128-179.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Yorulmaz, B. (2014). Türk-İslam Edebiyatında Hindistan. *Sabah Ülkesi* 39, 44-49. <https://www.sabahulkesi.com/2014/04/01/t%C3%BCrk-islam-edebiyat%C4%B1nda-hindistan/>